

בס"ד, יום ראשון ט' שבט תש"ע

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת סנהדרין מ – מו (45)

א. (1) כמה חקירות בעינן אליבא דמתניתין, ואלו הן, ואמאי הוצרכו לכל הני, ובמה שונה דינן מבדיקות, ומדוע? (2) מה דין עדים שהוכחו בתאריך החודש, או שהוכחו בשעות, ומדוע? (3) מי יכול ללמד זכות, ומי אינו יכול, ומדוע? (4) באיזה אופנים אמרינן דמוסיפין עליהם, וכמה מוסיפים, ומאי טעמא מוסיפים?

ב. (1) מהיכן יליף ר' יהודה לז' חקירות, וכיצד ילפינן מינייהו לכל הנהרגין (פרט להוי אמינא ולמסקנא)? (2) האם יש עוד חקירות מלבד חקירות דמתניתין, והאם חיישינן להו? (3) עד שאמר אמש הרגו, או עכשיו הרגו, האם גם בכהאי גוונא בעינן לחקירות דמתניתין, ומדוע? (4) מה הם התנאים הנצרכים להתראה, ומהיכן ידעינן להו? (5) באר את קושית הגמ' "מנין להתראה מן התורה!"

ג. (1) מה השיבו על השאלה "מנין להתראה מן התורה", ואמאי הוצרכו כולהו, ואיך ילפינן מינייהו לעלמא? (2) עדים שהעידו על נערה מאורסה שנבעלה, מה דינה (פרט)? (3) עדים שהוכחו בבדיקות, מה דין עדותן? (4) מי הוא שבדק בעוקצי תאנים, והאם היה הוא מן הדיינים או מן התלמידים (הוכח), ועל איזה עדות איירי?

ד. 1) כמאן סברה מתניתין דקתני "אפילו שניים אומרים איני יודע וכו'", ומה ההכרח לפרש כן? 2) מאי קשיא לרמי בר חמא בסנהדרין, ומה השיבו לו רב כהנא ורב ספרא? 3) הוכח האם רובא דאינשי בקיאי בקיבעא דירחי או לאו! 4) מאי טעמא אחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטלה?

ה. 1) מה מברכים על החודש, ומהו הזמן הראוי לברך על החודש, ומדוע, ומה נאמר על המברך את החודש בזמנו, ואיזה הלכה למד אביי מהאי מילתא? 2) האם יש ברכה נוספת שהיה אפשר לברך על החודש, ומאי טעמא לא מברכים לה? 3) באיזה אופן טעות בשעות הוי הכחשה? 4) האם אסור לדיין לשתות יין, ומדוע? 5) מהו "גזדקן הדין", ומתי אומרו, ומי אומרו, ומדוע?

ו. 1) היכן היה בית הסקילה, ומהיכן ילפינן לה (באר בקצרה)? והאם אף יש טעם בדבר? 2) האם יש אופנים שבית הסקילה היה במקום אחר, ומדוע? 3) מה דין הוצאת חוץ למחנה שנאמר בפריה הנשרפים, ומה דין חוץ למחנה הנאמר בשחוטי חוץ, ומהיכן ילפינן לה? 4) במה דומה הנסקלין לשחוטי חוץ, ובמה דומה לפרים הנשרפין, ומהיכן עדיף טפי ללומדם, ומדוע?

ז. 1) מה ילפינן מקרא ד"ויוציאו את המקלל מחוץ למחנה", ומקרא ד"וירגמו אותו אבן", ומקרא ד"ובני ישראל עשו כאשר ציוה ה' את משה"? 2) משל מי היה האבן שנסקל בה, העץ שנתלה עליו, הפתילה שזרקה לתוך פיו, הסודר שהיו מניפים בו, והקורט של לבונה שהיו משקים אותו, ומגלן? 3) תלמיד שאמר זכות ונשתתק, מה דינו, והאם באופן שרק אמר שיש לו ללמד זכות, הדין שונה, ומדוע? 4) האם הסוקלים היו תלמידים, או שהיו עמהם תלמידים? באר במה תליא הנידון! 5) מה מכריזין קודם שיוציאים לסקלו, ומתי מכריזין, והאם היה אופן שכן הכריזו בזמן אחר, ומדוע?

ח. 1) על מי נאמר "כאילו כיברו להקב"ה בשני עולמים, ומהיכן ילפינן לה? ומה נאמר על מי שדעתו שפלה עליו? (2) מה טעם הוידוי קודם הסקילה, ובאיזה אופן אומרו, ומתי אומרו? (3) כמה מעלים מעל עכן, והאם נענשו ישראל על מעלים אלו, ומדוע? (4) איך נדרש הקרא ד"הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם", ועל איזה תיבות יש ניקוד, ומדוע?

ט. 1) מה לקח עכן מחרם יריחו, ועל מה עוד עבר עכן, ומהיכן ילפינן לה, ואמאי הוצרכו לאשמועינן דעבר על כל הני? (2) באיזה עונש נענש עכן, ובאיזה עונש נענש ממונו, ומדוע נענש? ולשם מה הובאו בניו וכל העם למקום עונשו של עכן? (3) מי הוא "עשיר יענה עזות", ואמאי דווקא הוא נקרא כן? (4) באר הקרא "קום לך!" ובמה תליא הנידון איך לבאר מקרא זה? (5) האם שרי ליתן שלום לאדם שאינו מכירו, ומדוע?

י. 1) אימתי תבע המלאך את יהושע, ועל מה תבעו, ומדוע דווקא עתה תבעו, ומה ילפינן מינדה? (2) מי היא רוח פסקונית, ומה אמרה, וכמה שמות יש לה, ומדוע נקראת בשמות אלו? (3) אדם הרוצה שתפילתו תקבל, באיזה אופן יתפלל? (4) מה היה שמו של עכן, ובאיזה שם נתכנה, ומדוע?

יא. 1) האם הנסקלין נסקלים בבגדיהם, ומדוע? (2) מה דעת ר' יהודה ורבנן גבי חשש היריהור? (3) כמה היה גבוה בית הסקילה, ומאי טעמא בעינן דווקא לגובה זה? (4) באיזה אופן נדחה מבית הסקילה, ומדוע? ומה עושים אם לא מת על ידי הדחיה, ומנלן? (5) האם ילפינן דורות משעה (פרט)?

יב. 1) מה היה משקלה של האבן, ומי היה זורקה ומדוע? ומה עושים עם האבן אחר הזריקה, ומנלן? 2) עדים גידמין, או שנקטעה ידם, האם אפשר לחייב על פי עדותן? 3) עדים שהעידו דפלוני נגמר דינו למיתה, מה דינו? 4) מי שנתחייב מיתה חמורה, האם אפשר להורגו במיתה קלה (פרט)? 5) מצורע שאין לו בוהן יד ימין, כיצד טהרתו? ובאיזה אופן כולי עלמא מודו דיכול לטהרו בבוהן שמאל? 6) מי מן המומתין נתלה, ומנלן?

יג. 1) מה דרשינן מקרא ד"ותלית אותו", ומאי אתי לאשמועינן? 2) מה דין אשה, ובן סורר ומורה גבי תליה, ומנלן? 3) האם אפשר לדון כמה חייבי מיתות ביום אחד, ומדוע? ואימתי לא קיימו דין זה, ומאי טעמא נהגו כן? 4) כיצד תולין? ומה עושין אחר התליה, ומדוע? והיכן קוברים את המתלין?

יד. 1) באיזה שעה ביום דנים את המתלין, ומדוע? 2) איך נתבארה בסוגיין פלוגתת רבנן ור' יוסי גבי תליה, והאם סותר הוא להמבואר גבי עיר הנדחת? 3) איך נתבאר הקרא ד"קללת אלוקים תלוי"? 4) מניין לקבורה מן התורה, ומה טעם קוברים? והאומר שאינו רוצה להקבר בקבר משפחתו, או שאינו רוצה להקבר כלל, האם שומעין לו, ומדוע?

בהצלחה

תשובות למבחן סנהדרין מ מו

א. (1) לתנא קמא בעינן ז' חקירות, באיזו שבוע של שמיטה, ובאיזה שנה, ובאיזה חודש, ובכמה בחודש, ובאיזה יום בשבוע, ובאיזה שעה, ובאיזה מקום, וכל אלו החקירות הן כדי שיוכלו להזימם. ואף שהעידו על תאריך החודש, אכתי צריכים לומר באיזה יום, לפי שיש מוזימים שאינם בקיאים בתאריך החודש, ורק על ידי שידעו באיזה יום יתנו אל ליבם להזימם. ולר' יוסי יש רק ג' חקירות, באיזה יום ובאיזה שעה, ובאיזה מקום. וטעמו יבואר להלן בגמ'. ובכל אלו אם יאמרו איני יודע, עדותן בטלה, משום דילפינן מקרא דבעינן עדות שאתה יכול להזימם בכל אלו. אמנם בבדיקות שאינן נצרכות לעצם העדות, וכל מטרתם היא לראות שמא יכחיש האחד את דברי חבירו ותתבטל עדותן, אם יאמרו איני יודע שפיר הוא עדות.

(2) אם הוכחשו בהפרש יום אחד, אמרינן דאינן בקיאיין בקבעי דירחי, ולא חשיב הכחשה. וכתבו התוס' דאיירי דווקא במעידים על אותו יום בשבוע. אבל הוכחשו בתרי ימים, עדותן בטילה, משום דבתרי קיבעי דירחא לא טעו [ועיין לקמן תשובה ד]. ולענין הכחשה בשעות, לדעת תנא קמא, אם אחד אמר בשנים ואחד אמר בשלש, עדותן קיימת, דעביד אינש דטעי בהכי. אמנם אם אחד אמר בשלש ואחד אמר בחמש, עדותן בטילה. ולר' יהודה אף בזה טעי אינשי, מלבד אם יאמר אחד בחמש ואחד בשבע, דודאי דלא טעו, כיון דבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב. [ובפסחים (יב). נחלקו אביי ורבא בטעמיהם].

(3) אחד מן התלמידים או הוא בעצמו יכולים ללמד זכות. אבל אחד מן העדים אינו יכול ללמד, משום דנוגע הוא בעדותו.
(4) באופן שנחלקו ורבו המחייבים על המזכים רק באחד, דכיון דאין הטיה לחובה על פי אחד, מוסיפים עליהם, ומוסיפים שנים שנים עד שבעים ואחד. וכן הדין היכא דהושוו המזכים והמחייבים ואחד אמר איני יודע, או אפילו כולם חייבו או זיכו מלבד אחד שאמר איני יודע, דכיון דאמר איני יודע הוא כמאן דליתא, וליכא הכא כ"ג ומוסיפים שנים שנים עד שבעים ואחד.

ב. (1) להוי אמינא, בעיר הנדחת כתיב ג' [והדרשת, וחקרת, ושאלת היטב]. ובעבודה זרה כתיב תרי [והדרשת היטב]. ובעד זומם כתיב תרי [והדרשת היטב]. וילפי כולהו מהדדי בגזירה שוה דהיטב היטב, ושפיר הוי מופנה משום דמצי למיכתב ודרשת וחקרת, ובעיר הנדחת דרוש תדרוש או חקור תחקור [וכתבו התוס' דלא דווקא דרוש תדרוש, אלא דרוש דרוש]. ומקל וחומר ילפינן אף לנחנקין ולנשרפין. אמנם אכתי תקשי לר' שמעון דשריפה חמורה, ומגלן דאף בה בעינן דרישות וחקירות. ומסקינן, דבעיר הנדחת נאמרו ה' [והדרשת, וחקרת, ושאלת היטב, והנה אמת, ונכון]. ובעובד עבודה זרה כתיב ד' [והדרשת היטב, אמת ונכון]. ובעדים זוממים תרי [והדרשת היטב]. וילפינן ז' לז' דרישות, ועוד ג' לגזירה שוה, וחדא אתי לנשרפין. ולר' שמעון היינו משום דלא ילפינן מנסקלין, ולרבנן אף דאתי מקל וחומר מכל מקום טרח וכתב לה קרא.

(2) מבואר בברייתא דחוקרים להם בח' חקירות, וילפינן מדכתיב י"א חקירות, ואחר דג' אתי לגזירה שוה, פשו להו ח'. ולדעת אביי אליבא דר' מאיר דאין אדם טועה בכלום או למאן דאמר אדם טועה רק במשהו, שפיר איכא למימר דחוקרין להם גם בכמה בשעה. אבל למאן דאמר דטעו בחצי שעה וכל שכן בטפי, דלא שייך שיבואו לידי הזמה על ידי כמה בשעה, החקירה היא באיזו יובל. ותנא דמתניתין סבר, דעדים לא משהים עדותן מיובל ליובל.

(3) לרבנן דמתניתין, לעולם בעינן לאלו החקירות, משום דיש ענין להטריח העדים וכו' שמעון בן אלעזר דאמר מטיעין היו את העדים ממקום למקום. ולר' יוסי, אם אמר אמש, אכתי בעינן לידע באיזה יום ובאיזה מקום, ובאיזה שעה. ואם אמר עכשיו הרגו, אין ענין לשואלו כולם, דר' יוסי לא חש להטריחם, ומתניתין דנקטה ג' חקירות היינו משום דהכי שכיח ברוב עדויות. (עיין יד רמה).

(4) בעינן שיקבל עליו התראה, ולכאורה הוא מסברא, וכן בעינן שיתיר עצמו למיתה, וילפינן לה מדכתיב יומת המת. ובעינן שיעבור תוך כדי דיבור להתראה, וביאר רש"י דהוא משום דחיישין שמא שכה. אמנם התוס' כתבו, דעלה קאי הדרשות שבגמ' מנין להתראה מן התורה. ולדעת ר' יוסי בר' יהודה, חבר אין צריך להתראה. ובתוס' לקמן העלו ב' צדדים אם ר' יוסי בר' יהודה חלק נמי על הא דבעי שיתיר עצמו למיתה, או דרק בחבר לא בעי שיתיר עצמו למיתה.

(5) מרש"י משמע דקאי על עיקר דין התראה דניתנה להבחין בין שוגג למזיד. והתוס' ביארו, דקאי או למאן דאמר דאף חבר דיודע דאסור צריך להתראה, או דקאי על הא דבעינן שיעבור תוך כדי דיבור להתראה.

ג. (1) עולא אמר דילפינן לה מדכתיב גבי אחותו וראה את ערותה, והיינו טעם איסורה, ואם אינו ענין לכרת [דקמי שמיא גליא אי מויד], תנהו ענין למלקות. וחזקיה יליף מדכתיב גבי רוצח כי יזיד, והיינו שהתרו בו ועדיין הוא מויד, ועוד פירש רש"י, דכי יזיד משמע דתמיד הוא בודונו. ור' ישמעאל יליף ממקושש דכתיב "המוצאים אותו מקושש" משמע דאף לאחר ההתראה. ורבי למד מדכתיב בנערה מאורסה "על דבר", והיינו על עסקי דיבור. וממלקות אי אפשר ללמוד למיתה, ומסייף אי אפשר ללמוד לסקילה, ומסקינן דכולהו ילפי מסקילה החמורה, ומילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא. ולר' שמעון דנשרפין חמיר טפי, ילפינן מדכתיב ב' פעמים גבי סקילה.

(2) אם אינה חבירה, על כרחך דאיירי שהתרו בה, ושפיר נהרגת. ואם היא חבירה, לדעת ר' יוסי בר' יהודה דאמר חבר אין צריך להתראה, אם לא התרו בה, אינה נהרגת משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דהא יכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו, אלא אם כן מעידים שזינתה פעמים מאותו בועל, דנאסרה כבר הן על בעלה והן על הבועל, או דמעידים שזינתה מקרובה. או שאינם מעידים על הבועל (תוס').

(3) הכחשה בדברים שהם עצם העדות, כגון במה הרגו או במה חילל שבת, לא חשיב שהעדות "נכון" ועדותן בטלה. אבל אם הוכחשו בדברים שאינן מעיקר העדות, כגון בגדיה של ההורג וכדו', לדעת רב חסדא, אין עדותן בטלה. ולדעת בן זכאי דמתניתין, עדותן בטלה.

(4) מסקינן דר' יוחנן בן זכאי הוא שדק בעוקצי תאנים, וכמבואר להדיא בברייתא. ומה שבמתניתין קרי ליה בן זכאי, היינו לפי שהיה או תלמיד, דהרי כשר' יוחנן בן זכאי דן היה הוא בזמן שגלתה סנהדרין וישבה בחנות ולא דנו דיני נפשות. והיה הוא על מעשה הריגה, דסבר ר' יוחנן בן זכאי דאף הכחשה בבדיקות שאינן מעצם העדות הוי הכחשה.

ד. (1) לדעת רב ששת, מתניתין סברה כר' עקיבא, ולרש"י היינו דמודה לר' שמעון דהיכא דאיכא ג' עדים בעינן להזים את כולם, ואם אמר אחד איני יודע כיון שאי אפשר להזימו, כל העדות בטלה. ולתוס' אתיא כר' עקיבא דנמצא אחד קרוב או פסול בטלה כל העדות, וכשאומר איני יודע הוי כנמצא אחד פסול. ומאי דקתני במתניתין "אפילו וכו'" היינו לומר דגבי בדיקות אפילו אם שניים אמרו דיודעים ורק אחד אמר שאיני יודע עדותן בטלה, דאי נימא דהמשנה כפשוטה דקאי על בדיקות וקתני דאפילו שנים אומרים איני יודע עדותן קיימת, הא פשיטא. ולדעת רבא, מתניתין דלא כר' עקיבא, ו"אפילו" קאי על חקירות דאם שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע תתקיים העדות בשאר. דאי כר' ששת, אמאי קתני מתניתין "עדותן קיימת".

2) הוקשה לרמי בר חמא, דכיון דבין חקירות ובין בדיקות הוי מדאורייתא, כדילפינן מ"נכון", אמאי לענין חקירות אם אמר איני יודע עדותו בטלה, ואילו גבי בדיקות אף אם אמר איני יודע עדותו קיימת. והשיבו לו, דשאני חקירות דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דבעינן ככולהו שבע חקירות אפשר להזימם. אבל בדיקות דשפיר אפשר להזימם אף אם יאמרו איני יודע, עדותן קיימת.

3) לקמן (סט.) מוכיחין ממתניתין דקתני דאחד אומר בב' בחודש ואחד אומר בג' בחודש דעדותן קיימת, דרובא דאינשי טעי בעיבורא דירחא. וביארו התוס', דאי לאו דרובא טעי בהכי, אף אם יכוונו שניהם לאותו יום, חשיב כחזר ומגיד ואינו נאמן.

4) או משום דבתר רובא דחודש כבר ידעי בעיבורא דירחא, ואין חשש שיטעה שני חדשים. ואו משום דתוקעין בשופר ביום קידוש החודש, ואמרינן דבשופר אחד עביד דטעה, אבל בב' שופרות לא טעה, ולא יתכן דסבור דתרווייהו מעוברין או אינן מעוברין.

ה. 1) במערבא מברכים ברוך מחדש חדשים. ורב אשי אמר דמאריכים בברכה זו, ומברכים אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאיו וכו' ומסיימים ברוך אתה ה' מחדש חדשים, ונחלקן רש"י ותוס' האם אומרינן "פועלי אמת שפעולתן אמת, או פועל אמת שפעולתו אמת]. והזמן הראוי הוא, מיד בחידושה, ויכול לברך על שתתמלא פגימתה, ולדעת ר' יהודה הוא עד ז', דהוי כיתר של קשת, ובטפי מהכי נחשבת כנושנת ואין לומר עליה מחדש חדשים. ולדעת נהרדעאי שרי עד שתתמלא פגימתה כנפאי, והיינו עד ט"ז לחודש. והמברך החודש בומנו כאילו קיבל פני שכינה, והלכך אמר אביי דצריך לאמר מעומד, דהרי קבלת פני השכינה היא.

2) הגמ' הקשתה דיש לברך הטוב והמטיב, דכל שעה מטיבה לנו בהא דמאירא. ופירש רש"י דדווקא לר' יהודה דאמר דמחדש חדשים מברכים רק עד ז'. וכן כשחסרה יש לברך דיין האמת. ומסקינן דכיון דבהכי אורחא דעלמא, אינו חשיב כהטבה וכהרעה ואין לברך עליה.

3) לדעת תנא קמא, טעות בב' שעות הוי הכחשה, ולדעת ר' יהודה אף בב' שעות אדם טועה, מלבד אם אחד יאמר בחמש ואחד יאמר בשבע, דבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב. וכן היכא דיאמר אחד דראה קודם הנץ החמה, וחבירו יאמר דראה אחר הנץ, או אפילו בנץ גופיה, כיון דלא טעי אינשי בהכי, חשיב הכחשה.

4) בדיני נפשות (ביום גמר הדין) ילפינן מקרא ד"לרונין אי שכר", והיינו לעוסקים ברוו של עולם דהם דיני נפשות, אין להם לשתות יין. אבל בדיני ממונות שרי. וכתבו התוס' דמכל מקום אם שנה רביעית יין אל יורה באיסור והיתר.

5) לדעת רב אחא בריה דרב איקא, היינו דקש דינא, ואומרים כן רק בדיני נפשות דיש בו עומק, וכשאניס מגעים למיצוי הדין, אומר הגדול שבדיינים "קש דינא" והיינו דוקן הדין ועמוק וקשה הוא וצריך להמתין בו [והתוס' כתבו, דאין יכול לעמוד עליו]. והיינו טעמא דהגדול אומר, משום דאינו דומה המתבייש מעצמו להמתבייש מאחרים. ולדעת רב אשי, נזדקן הדין היינו "חכם דינא", ואומרו הגדול שבדיינים שפסק הדין מוטל עליו, והוא אומר דהעמדנו הדבר על בוריו ואין צריך לעיין עוד בדבר. אבל בדיני נפשות לא אמרינן הכי, משום דלעולם מחזירין לזכות.

ו. 1) בית הסקילה היה מחוץ לג' מחנות, ובברייתא ילפינן לה מפרים הנשרפין דחוץ למחנה דידיהו הוי חוץ לג' מחנות. ולרב פפא ילפינן לה מדכתיב הוצא את המקלל, ומשה הרי היה במחנה לויה, וילפינן להוצאה למחנה ישראל, ומדכתיב ויוציאו, ילפינן הוצאה מחוץ למחנה ישראל. ולרב אשי, מהוצא ילפינן להוציא ממחנה לויה ששם היה משה, ומדכתיב אל מחוץ למחנה, הוי חוץ למחנה ישראל. ובשאר ערי ישראל המוקפות חומה, חשיבי כמחנה ישראל ובית הסקילה צריך להיות חוץ להם. [ומרש"י יש משמעות, דאף ערים שאין מוקפות חומה, בית הסקילה צריך להיות חוץ להם]. ואף אם הבית דין היה חוץ לעיר, בעינן שבית הסקילה יהיה חוץ לבית דין, וילפינן לה מדכתיב "הוצא". וכן בעינן שיהיה רחוק מבית דין, וטעם הדבר, או כדי דלא ליתחזי רוצחין, ואו כדי שיהיה לו הצלה ביני וביני.

2) בנערה מאורסה ילפינן מקרא דצריך לסוקלה על פתח בית אביה, והיכא דאין לה פתח בית אב, בעינן שער בית דין. וכן בעובד עבודה זרה בעינן לסוקלו על שער עירו, כדכתיב "בשעריך". ובעיר שרובה גויים, נסקל על פתח הבית דין, דבהכי חשיב שעריך. ומכל מקום לא ילפינן מינייהו לשאר הנסקלין, או משום דהוו שני כתובין הבאין כאחד. ואו משום דכתיב "הוצא".

3) בפרים הנשרפים מוציאים מחוץ לג' מחנות, משום דכתיב בפר כהן משיח מחוץ למחנה, ובפר בעלם דבר, אף שכתוב בו כאשר שרף את הפר הראשון והיינו חוץ למחנה, כתיב ביה נמי חוץ למחנה, וילפינן עוד מחנה. ומדכתיב בקרא דפר כהן משיח אל מקום שפך הדשן, ובשפך הדשן גופיה כתיב נמי מחוץ למחנה, ילפינן מחנה שלישיית. ובשחוטין חוץ דכתיב, דכתיב "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ילפינן מינה דסגי במחנה שכינה.

4) נסקלין דומים לפרים הנשרפים בהא, דתרווייהו כתיב בהו הוצא, אל מחוץ למחנה, הכשירן בכך, ובהכי מתכפרים. ומאיך דמי לשחוטין חוץ דתרווייהו איירי באדם, ותרווייהו הוי חטא, ובתרווייהו הוי נטילת נשמה [או האדם שנהרג, והפר ששוחטו, ואו האדם שנהרג ומתחייב מיתה על שחיטה מחוץ למחנה], ובתרווייהו ליכא פיגול. ומכל מקום עדיף טפי ללומדו מפרים הנשרפים, משום דתרווייהו הוי מכשיר.

ז. 1) לרב פפא, מקרא ד"ויוציאו אותו" ילפינן חוץ למחנה ישראל. ומקרא ד"רגום אותו אבן" ילפינן שאם מת באבן אחד שרגמו אותו בה יצאו, [ומאותו דכתיב גבי צוואה ילפינן שנסקל ערום. וכתיב הכא נמי אותו משום הדרשה דאבן]. ומהקרא "דבני ישראל עשו" ילפינן לעשיה. ולרב אשי, קרא ד"ויוציאו אותו" נמי אתי לעשיה, ובעינן תרי קראי, חד לדחיה וחד לסמיכה.

2) האבן והעץ והפתילה, היו משל ציבור, דמדידיה לא אמרינן ליה דיביא כדי לסוקלו. והקורט של לבונה, נשים יקרות היו מתנדבות אותו, ואם לא הביאו, היו באים משל ציבור, משום דכתיב "תנו שיכר". והסודר שהיו מניפים בו, איבעיא בגמ', האם היה משל עצמו כיון דהוי להצלה דידיה, או משל ציבור, כיון דמצוים על הצלתו.

3) אמר זכות ונשתתק, נמנה הוא מן המזכים, ולא אמרינן שמא היה חזר בו. והיכא דאמר יש לי ללמד זכות, ולא הספיק לומר עד שנשתתק, איבעיא בגמ', האם אמרינן דאין לדיינים לדון הדין, דשמא היה ממש בדברי הזכות שרצה לומר, וצריך להביא דיינים אחרים. או דלמא דכיון דלא אמר זכותו אין לחוש לו. ואין לפשוט מדאמר ר' יוסי בר חנינא אמר זכות ומת, דשמא אורחא דמילתא נקט.

4) הסוקלים לא היו תלמידים ואף לא שלחו עמהם תלמידים. אבל אם אמר הנידון יש לי ללמד על עצמי זכות והחזירוהו, וחזר ואמר יש לי ללמד עלי זכות, ותו החזירוהו, מעתה שולחים עמהם זוגא דרבנן, כדי שאם יאמר פעם נוספת, ישמעו דבריו אם יש בהן ממש, ורק באופן זה יחזירוהו. ומעיקרא לא היו שולחים עמהם, כיון דגם אם אין ממש בדבריו, חיישינן שמא מרוב ביעתותא אינו אומר כל דבריו.

5) מכריזין דפלוני יצא להסקל על עבירה פלונית שעבר ביום פלוני בשעה פלונית, ואלו ואלו עדין. והיינו משום דכל מי שידוע לו זכות ויכול להזים עדין, שיבא ויאמר. ומכריזין דווקא לפני הסקילה ולא בעינין ארבעים יום קודם. ומה שהכריזו ארבעים יום קודם סקילת ישו הנוצרי, היינו משום דהיה קרוב למלכות.

ח. (1) נאמר הוא על הזובח את יצרו אחר שהסיתו לחטוא, ומתדודה עליו, וילפינן מקרא ד"זובח תודה יכבדני", ומדכתיב ב' נונין, שמעינן דהיינו בשני עולמים. ומי שדעתו שפלה עליו, חשיב כאילו הקריב את כל הקרבנות, כדכתיב זבחי אלוקים (בלשון רבים) רוח נשברה. וכן אין תפילתו נמאסת, כדכתיב "לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבוה".

(2) מתודה משום דכל המומתין שמתודים קודם מיתתן יש להם חלק לעולם הבא, כדכתיב בעבן אחר שהתודה "יערכך ה' ביום הזה", דווקא ביום הזה אתה עכור, ואין עתה עכור לעולם הבא. ואם יודע להתודות מעצמו, מתודה. ואם לאו, אומרים לו שיאמר שתהיה מיתה זו כפרה על כל עוונותיו. ואם יודע שהעידו עליו בשקר. לר' יהודה יכול לומר חוץ מעוון זה. ולרבנן לא יאמר כדי שלא יוציאו לעו על העדים והדיינים. ווידי זה נאמר במרחק כעשר אמות מבית הסקילה.

(3) לדעת רב אסי מעל ג' חרמים, דכתיב "חטאתי" "וכזאת" "וכזאת עשיתי", והיינו אחד בימי יהושע, ושנים בימי משה. ולדעת ר' יוחנן ילפינן מיתורא דתרי ויין, עוד שני מעלים שהיו בעוד מלחמות בזמן משה. ורק על המעל שמעל בזמן יהושע, נענשו כלל ישראל במלחמת העי, והיינו משום דזמן שעברו את הירדן נענשו אף על הנסתרות, ואו משום דאשתו ובניו ידעו ממעלו והיו נגלות, אלא שכל עוד שלא עברו את הירדן, לא נענשו אף על הנגלות.

(4) לרש"י, דרשינן לקרא, דהנסתרות על ה' אלוקינן לבקש עלבון עבירתו, והנגלות הוא עלינו ובנינו. ולדעת ר' יהודה נקוד על לנו ולבנינו, כדי לומר נדרש אף על הנסתרות, והיינו דווקא מזמן שעברו ישראל את הירדן, ועל כן נקוד נמי על ע' שבעד, לומר דרק מעתה ועד עולם נהגה מידה זו. ולר' נחמיה, כיון דכתיב הנסתרות וכו' עד עולם, משמע דלעולם תנהג מידה זו שלא יענשו על הנסתרות. ולהכי אמרינן דהנקודות אתי לדרוש דמה דנאמר לנו ולבנינו, הוא רק מעתה ועד עולם. והתוס' הוסיפו, דנקוד נמי על ע' עד, כדי שיהיה י"א נקודות שהיו ראיות להיות על ה'. ולר"ת, דרשינן לקרא דהן הנסתרות לה' אלוקינן, והן הנגלות, כולם הוא לנו ולבנינו, ונקוד על לנו ולבנינו לומר דלא מעולם עולם נהגה מידה זו, ועל כן נקוד נמי על ע' עד, לומר דרק מקצת היה מעולם ועד עולם, והיינו רק על הנגלות. ולר' נחמיה, על כרחך דעד עולם לא קאי אתרוויהו, דאי קאי אתרוויהו, לא מסתברא לחלק ביניהם, אלא הנסתרות נכתבו כדי להקיש איליהם הנגלות, שאף הנגלות היה זמן שהיו רק לה' אלוקינן, ומהא דנקוד על לנו ולבנינו ילפינן דהכי מקשינן לנסתרות, ולא מקישים לענין שלא ענש בעונש רבא אלא בעונש זוטא.

ט. (1) עבן לקח אדרת שנער, דהיינו איצטלא דמילתא, או סרבלא דצריפא, וכן מאתיים שקלים כסף, ולשון זהב. ועבר על חמשה חומשי תורה, כדכתיב ה' פעמים גם. וכן משך בערלתו כדכתיב "וגם עברו את בריתי", ואתי לאשמועינן דאף במצוה דגפיה פקר. וכן בא על נערה מאורסה, כדכתיב "וכי עשה נבלה בישראל", ואשמועינן דאף היה רע לבריות.

(2) עבן נסקל באבנים, וכן בהמותיו נסקלו משום קנס לרדותו. וכספו וזהבו ובגדיו נשרפו באש. והובאו למקום עונשו בניו ובנותיו וכל העם כדי לרדותם.

(3) נאמר הוא על יהושע, לפי שאמר "ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן", והיינו דטוב היה לנו לא לקיים ציווי הבורא לעבור את הירדן. (4) לדעת ר' שילא נדרש הוא דאמר הקב"ה ליהושע דשלך גדולה משלהם, דאמרת לך שכשתצאו מן הירדן תקימו את האבנים, ואתה שהית עד ס' מילין. ורב סבר דליכא למימר הכי, דהא כתיב ליהושע לא שינה כלום ממה שנצטוה. אלא דאמר לו הקב"ה דאתה גרמת להם בהא דאסרת עליהם ליטול משללה של יריחו. ויסוד המחלקות היא, האם נצטווה יהושע על הר גריזים והר עיבל שהיו רחוק מן הירדן, וכלל לא שינה. או דאכן עשו שני גבשושיות בסמוך לירדן וקראו להם הר גריזים והר עיבל. ור' שילא סבר, דהציווי היה על הסמוכים לירדן, והוא עשה על הרחוקים מן הירדן.

(5) בעיר, אף אם אינו מכירו ואפילו הוא בלילה יכול לומר לו שלום, כיון שאין שדים מצויין. אבל בשדה, בלילה יש לחוש שמא שד הוא, ואין מזכירים שם שמים על השדין, ולא יאמר לו שלום. וביום שאפשר להכיר בבבואה דבבואה, נמי יכול לומר לו שלום. ואם הזכיר הלה שם שמים, נמי אין לחוש שמא שד הוא, דגמיירי דאין מוציאין שם שמים לבטלה.

י. (1) המלאך תבעו בלילה שיהושע יצא במצור, ותבעו על ביטול תורה, דכיון דעתה אינו זמן מלחמה, לא היה לו לצאת במצור, אלא לעסוק בתורה. אבל ביום לא תבעו, לפי שעסוקין במלחמה. ומהא דתבעו רק עתה ולא תבעו על ביטול תמיד של בין הערביים, חזינן דגדול תלמוד תורה טפי מהקרבנות תמידין.

(2) רוח פסקונית היא גבריאל, ואמרה לפני הקדוש ברוך הוא, דאם רוצה לריב ולהוכיח את עמו, אל יכלים את אביהם, אלא יוכיח בעצמו. ונקרא פסקונית על שם דגבריאל פוסק דברים כלפי מעלה. וכן נקרא "איטמון" על שם שאטום עוונותיהן של ישראל. ונקרא נמי "סיגרון", על שם דאם סוגר, והיינו דלא ניתנה לו רשות לבקש רחמים על ישראל, אין שום אחר שפותח, כיון דלא יועיל.

(3) לדעת ר' אלעזר, יקדים תפילה לצרה, והיינו דאמרו לו חבריו של איוב, דאם היה מקדים תפילתו, לא היה רואה בצרה. וכן חזינן שבזכות תפילת אברהם נפלו בעי רק כשלושים וששה איש. ולדעת ר' יוחנן, יתפלל שלא תהיה לתפילתו מיצרים מלמעלה אלא הכל יהיו מאמצין את כוחו. ולדעת ריש לקיש, יש לו לאמץ עצמו בתפילה.

(4) נחלקו בה רב ושמואל. דחד אמר, דשמו היה עבן, ונקרא זמרי על שם שעשה מעשה זמרי, והיינו דבא על נערה מאורסה, וכן נענשו ישראל בעבורו כדרך שנענשו בעבור זמרי. וחד אמר, דשמו היה זמרי, ונקרא עבן, על שם שעבד עוונותיהן של ישראל, והיינו דחזרו על ישראל עונש עוונותיו.

יא. (1) האיש נסקל בלא בגדים, כדכתיב "אותו" ודרשינן בלא כסותו. אמנם מכסין אותו פרק אחד מלפניו. ולדעת ר' יהודה, אף האשה נסקלת בלא בגדים, ומסקינן דהיינו משום דניחא דגופיה עדיף לה מביוני, ועדיף לה טפי שתמות מהר, אמנם מכסים אותה פרק אחד מלפניה ופרק אחד מאחריה. ולדעת חכמים, האשה נסקלת בבגדיה, ומסקינן דהיינו משום דביוני עדיף לה מניחא דגופיה, וכיון דבקרא לא כתיב דנסקלת בלא הבגדים, אין לנו להפשיטה מבגדיה כדי למהר מיתתה נגד רצונה.

(2) בדעת ר' יהודה, חזינן דלענין סוטה חשש להירהור, ומסקינן, דדוקא התם דשמא תצא זכאה מבית דין ויתגרו בה פרחי כהונה. אבל היכא דיוצאת להסקל, אין חשש הירהור [מלבד היכא דיודעה ומכירה כרחב, דגם לאחר מיתתה יש חשש הירהור]. ולדעת רבנן, מבואר בסוגיין דחששו להירהור גבי סקילה. ומכל מקום לענין סוטה, גזירת הכתוב להפשיטה מבגדיה, למען יוותרו כל הנשים גם אם תצא זכאה.

3) גבוה ב' קומות, ועוד קומה שלו. ואף דעשרה טפחים היו שיעור למיתה, מכל מקום בעיני שימות מהר, כדכתיב ואהבת לרעך כמוך, וילפינן מינה ברור לו מיתה נאה ונהיינו משום דכמוך ממש לא שייך אלא לאחר מיתה, דהא חייך קודמים. ואו משום דכתיב ברישא דקרא לא תיקום, והיינו גבי מיתה דכתיב ביה "נקם". ולא יגביה טפי, כדי שלא יתפורז גופו ואיבריו ויתנוול.

4) נדחה הוא מעומד, כדי שידחה מגובה ג' קומות. ויש לדוחפו על מתניו, כדי שלא יפול על ליבו ויתגנה. [וברמב"ם יש משמעות אחרת]. ואם לא מת בדחיה, ילפינן מדכתיב "סקל יסקל" דהעד השני זורק אבן על ליבו. ואם לא מת בה, שאר העם רוגמים אותו באבנים עד שמת.

5) בסוגיין ילפינן מקרא ד"סקל יסקל" ללמוד דורות משעה. וכתבו התוס' דאף למאן דאמר דבעלמא ילפינן דורות משעה, הכא בלאו קרא הוי אמינא, דסיני שאני. ולענין מזבח שנפגם דאין אוכלים בגינו שירי מנחה, לכולי עלמא ילפינן דורות משעה, כיון דאשכחן נמי דילפינן מקרא לענין זבחים שנשחטו על מזבח פגום דפסולים, והוא הדין יש לומר דילפינן לענין אכילה.

יב. 1) היתה משוי שני בני אדם, אמנם רק אחד זורקה, כדי שתיפול בכח, דהרי שנים שזורקים אינם יכולים לכוון כוחם בשוה לזרקו ביחד. ולאחר הזריקה נקברת תוך ארבע אמות לנסקל, וילפינן לה מריבויא ד"קבור תקברנו".

2) כתיב בתורה "יד העדים תהיה בו בראשונה". ולמאן דאמר בעינן קרא כדכתיב, היכא דהיה להם יד בזמן העדות, ועתה נקטעה ידם, אי אפשר לחייבו. אבל אם מעולם לא היתה להם יד, שפיר חשיב ידם מה שיש להם, וחייב. ולמאן דאמר לא בעינן קרא כדכתיב, לעולם מחייבים.

3) למאן דאמר בעינן קרא כדכתיב, רק היכא דהם עצמם העדים שהעידו עליו מעיקרא יש לחייב על פיהם. אבל אם מספרים על עדים אחרים שהעידו, אין לחייב על פיהם. אבל למאן דאמר לא בעינן קרא כדכתיב, שפיר יש לחייב על פיהם.

4) בררצח איכא ריבוי מדכתיב "מות יומת" דאם אי אפשר להורגו במיתה כתובה בו, אפשר להורגו אף במיתה אחרת. וכתבו התוס' בתירוץ אחד, דהיינו דווקא בבורח. וכן לענין גואל הדם ילפינן מ"בפגעו בו" דאם אין לו גואל הדם, בית דין מעמידים לו גואל הדם. וכתבו התוס', דאף לענין עיר הנדחת ילפינן מדכתיב "הכה תכה" דאפשר בכל מיתות. וכן הדין בנסקלין דכתיב בהו "מות יומתו".

ובשאר חייבי מיתות, דווקא בנתערבו אפשר להמיתם במיתה אחרת והיינו הקלה, והיינו משום דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לקל. 5) היכא דלא היה לו מעיקרא, לכולי עלמא נותן על שמאלו. ואם היה לו ורק אחר טומאתו נקטעה, לדעת תנא קמא, בעינן קרא כדכתיב, ואין לו תקנה. ולדעת ר' אליעזר, נותן על מקומו. ולדעת ר' שמעון, נותן על שמאלו.

6) המגדף מבואר להדיא דנתלה, כדכתיב "כי קללת אלוקים תלוי" והיינו דעל ידו תלייתו נזכר לכולם הקללה שקילל. וכיון דכתיב מעיקרא "והומת" בלשון כלל, ואחר כך כתיב פרט בריחוק, לר' אליעזר דדרש בעלמא בריבוי ומיעוט, אמרינן דריבה כולם, ומזהמיעוט ילפינן דרק אלו הדומים למגדף דהם בסקילה, נתלין. ולרבנן דבעלמא דרשו בכלל ופרט, ילפינן הכא מהפרט המרוחק דרק הדומה ממש למגדף נתלה, והיינו עובד עבודה זרה.

יג. 1) "אותו" בלא כסותו. ואתי לאשמועינן, דאף שהפשיטוהו מבגדיו לצורך הסקילה, לא אמרינן דילבישוהו בשביל התליה.

2) לענין אשה נחלקו ר' אליעזר וחכמים, דלר' אליעזר ליכא מיעוטא ושפיר הוי מן הנתלין. וחכמים דרשו מהקרא ד"כי יהיה באיש" דדוקא איש נתלה ולא אשה. ולענין בן סורר ומורה, אמרינן דלר' אליעזר ילפינן לה מדכתיב תרי מיעוטי, חדא ד"איש" ולא בן, וחדא מדכתיב "חטא", ומשמע מי שעל חטאו נהרג, ולא על שם סופו. ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

3) על אותה עבירה ואותו חיוב מיתה, שפיר אפשר לדון אף כמה ביום אחד. אבל על שני מיתות, אפילו על אותה עבירה, כגון בת כהן ובעולה, או בת כהן חוממי זוממיה, או על מיתה אחת על שני עבירות, אין לדון ביום אחד, משום דלא מצי לאפוכי בזכות כל אחד ואחד. ובזמן שמעון בן שטח, דנו שמונים נשים מכשפות ביום אחד, ואף שהיו עבירות חלוקות כגון אוב וידעוני וחובר חבר ושאר מכשפות, מכל מקום היה הוא לצורך שעה כדי לגדור העם, ואם לא היה דנם ביום אחד, היה חשש שקרוביהם יתקשרו להצילן.

4) לדעת תנא קמא, מקיף שתי ידיו זו על גב זו, ותולה אותו על העץ היוצא מן הקורה המשוקעת בארץ. ולדעת ר' יוסי היה מטה הקורה על הכותל והיה תולה עליו כדרך שהטבחים עושים. ומיד אחר התליה היו מורידים אותו, משום דאיכא בזיון כלפי מלעה, שכולם אומרים דמפני שקילל נתלה. ובגמ' איתא עוד, דכיון דאדם עשוי בדיוקנו של מקום, איכא גנאי שיאמרו דהמלך תלוי. ואין קוברין אותו בקברי אבותיהם, אלא בקברים המיוחדים לנסקלין והנשרפים. וכשנתעבל בשרו, היו קוברין אותו בקברי אבותיו.

יד. 1) נדון הוא סמוך לשקיעת החמה, כהיכי דלא ישכחו לקוברו אחר התליה.

2) ר' יוסי דורש מהקרא ד"כי קבור" דיצא זה שמחוסר תלישה וקבורה, ולהכי אין משקעים הקורה בארץ. ורבנן סברו, דהקרא אתי לאפוקי מחובר מעיקרו, אבל תלישה לאו כלום הוא. ומכל מקום לענין עיר הנדחת, מבואר דעפר עיר הנדחת לכולי עלמא חשיב מחוסר תלישה, והיינו משום דעפר טפי חשיב מחובר מאשר עץ שנעצו בקרקע.

3) אתי לגופיה לומר דאין מלינים אותו על העץ משום דנזכרת קללתו. ומדלא כתיב מקלל, דרש ר' מאיר דהשכינה מצטערת בעונשו של העובר עבירה, והיינו מלשון "קיל ליה עלמא" דהוא בכינוי לומר דכבד עלי עלמא. ואביי ביאר, דהוא מלשון "קיל לית"

4) ילפינן לה מדכתיב "כי קבור תקברנו". ואבעיא לן בגמ' אי טעם הקבורה הוא כהיכי דלא יהיה בזיון לקרובי המת שאין קרובם קבור, או דעיקר הטעם הוא משום כפרה למת שמורידין אותו ומשפילים אותו בתחתיות. ואי נימא דעיקר הטעם הוא משום כפרה, אם אומר שאינו חפץ להקבר, אין קוברין אותו. אבל אם עיקר הטעם הוא משום בזיון הקרובים, אין שומעין לו. ואם אינו רוצה להקבר בקבר משפחתו, קרוביו כופין אותו משום פגם משפחה.